

7. Куперус Р. Магічне повернення соціал-демократії. Вступ // Європейська соціал-демократія : Трансформація у прогресі : пер. з англ. / за ред. Р. Куперуса, Й. Кендела. – К. : Основ. цінності, 2001.
8. Социальная Европа в XXI веке / под ред. М. В. Каргаловой. – М. : Весь мир, 2011. – 528 с.
9. Швейцер В. Я. Контуры социальной Европы / В. Я. Швейцер // Современная Европа. – 2000. – № 2. – С. 125–127.
10. Яковюк І. В. Правові основи європейської інтеграції: загальнотеоретичний аналіз : монографія / І. В. Яковюк. – Х. : Право, 2013. – 760 с.
11. Яковюк І. В. Реалізація соціальної функції держави в умовах європейської інтеграції / І. В. Яковюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. Вип. 7. – Х., 2004. – С. 40–48.
12. Яковюк І. В. Субсидіарність як принцип взаємовідносин національних держав і Європейського Союзу / І. В. Яковюк // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2004. – № 4. – С. 22–30.
13. Яковюк І. В. Соціальна держава : до визначення змісту поняття / І. В. Яковюк // Вісник Академії правових наук України. – № 3(26). – Х. : Право, 2001. – С. 37–47.
14. Hantrais L. Social Policy in the European Union / L. Hantrais. – Macmillan Press : London, 1995. – 24 p.
15. Sapir A. Globalisation and the Reform of European Social Models / A. Sapir // Background document for the presentation at ECOFIN informal Meeting in Manchester, 9 Sept. 2005. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://www.bruegel.org>

В. М. Гарашук¹

ОСОБЛИВОСТІ АКТИВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Державне управління являє собою діяльність виконавчо-розпорядчого характеру, здійснювану спеціальними органами державної влади в процесі повсякденного і безпосереднього керівництва різними сферами життя суспільства. Ця діяльність здійснюється за допомогою різних засобів і процедур, що виражається в певних адміністративно-правових

¹ Доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, завідувач кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

формах. Однією з найголовніших форм (яка одночасно виступає і як засіб) реалізації виконавчої влади є прийняття управлінських актів. Саме в цих актах найбільш явно проявляється владний характер діяльності органів публічної адміністрації. Будучи засобом виконання завдань, функцій і реалізації компетенції органами управління та їх посадовими особами, акти управління виступають як головний інструмент вирішення конкретних справ, які щодня виникають у ході державної управлінської діяльності.

Слово «акт» походить від латинських слів *actus* – дія та *actum* – документ і, як правило, вживається у двох значеннях: 1) дія, вчинок громадянина або посадової (службової) особи; 2) документ, виданий державним органом, органом місцевого самоврядування, посадовою особою або громадською організацією в межах їх компетенції [1, с. 74]. Традиційно у вітчизняному адміністративному праві використовується термін «акти управління», рідше – «адміністративні акти», на відміну від західноєвропейської доктрини, де частіше оперують останнім поняттям. Адміністративні акти в літературі визнаються за ядро загального адміністративного права, за особливу публічно-правову область реалізації управлінських функцій та за особливий вид управлінського процесу [2, с. 107]. Саме в них зовні відбивається сутність адміністративного права.

Акти управління встановлюють певні правила поведінки – приписи, дозволи, заборони. Їх норми спрямовано на захист прав і законних інтересів громадян, державних і недержавних організацій, охорону державної безпеки й громадського порядку тощо. Взагалі то, коло суспільних відносин на врегулювання яких приймаються акти управління є вельми широке. Правові акти управління можуть регламентувати не тільки адміністративно-правові відносини, а й фінансові, земельні, деякі трудові та багато інших.

За своєю сутністю акти управління є актами одностороннього волевиявлення, на відміну від цивільно-правових актів, котрі приймаються за згодою сторін. Владність управлінських актів полягає в тому, що згода на їх виконання з боку тих чи інших осіб або організацій, яким їх адресовано, не потрібна. Але це не означає, що всі акти управління мають імперативний характер. Багато в чому адміністративні правовідносини характеризуються тим, що праву однієї сторони відповідає обов'язок іншої, і навпаки. Зараз наявна значна кількість актів виконавчої влади, що містять приписи науково обґрунтованих рекомендацій [3, с. 23].

Акти управління приймаються суб'єктами владних повноважень виключно у межах їх компетенції і мають підзаконний характер. Існує багата кількість критеріїв для класифікації актів управління. Наприклад, за юридичними властивостями акти поділяють на нормативні, індивідуальні та змішані. Так, нормативні акти управління – це правові акти управління, які встановлюють, змінюють, припиняють (скасовують) правові норми. Справедливо відзначається, що нормативні акти управління встановлюють загальні правила поведінки, норми права, регламентують однотипні суспільні відносини у певних галузях і, як правило, розраховані на довгострокове та багаторазове їх застосування. Особливістю індивідуальних актів є їх спрямованість на одноразове застосування відносно конкретних випадків, ситуацій, обставин. За допомогою індивідуальних актів управління здійснюється безперервне оперативне вирішення органами виконавчої влади численних справ. Змішані акти містять як норми права, так і рішення стосовно конкретних управлінських справ та ненормативні приписи [4, с. 142–143].

Залежно від зовнішнього прояву (формою), відповідні акти поділяються на усні, письмові або конклюдентні. Письмовий адміністративний акт являє собою оформлений відповідно до ставляться письмовий документ, в якому містяться вимоги, приписи, положення, правила тощо. Усні управлінські акти (ними є, як правило, накази, розпорядження, команди, вказівки) не вимагають відповідного письмового оформлення, так як вони призначені для швидкого і оперативного втручання в поточне управління з метою вирішення щоденних управлінських завдань і виконання найзагальніших функцій управління [5, с. 455]. З розвитком суспільних відносин в сфері управління все частіше знаходять свій прояс акти конклюдентні. До них можна віднести дорожні знаки, спеціальні сигнали, жести, шифрограми, азбуку Морзе тощо. Всі вони обов'язкові до виконання адресатом якому направляються, адже і тягнуть за собою юридичні наслідки у разі виконання або невиконання (неналежного виконання).

Наступною особливістю актів державного управління є те, що переважна кількість з них містять норми, що складаються з однієї диспозиції. Це пов'язано з тим, що адміністративне право (на відміну від кримінального), є правом «позитивним», тобто таким, що регулює суспільні відносини не пов'язані з притягненням до відповідальності та накладенням стягнень (що характерно для права кримінального). Виключенням є відносно невелика кількість норм інституту адміністративної відповідальності.

Кожен управлінський акт приймається у порядку суворого дотримання вимог законів та юридичної техніки. У науковій літературі виділяють такі ключові вимоги, яким має відповідати кожен акт управління (ці вимоги водночас вказують й на особливість актів управління) [6, с. 154–155]:

- відповідність положенням Конституції, чинним законам та іншим нормативно-правовим актам згідно з їхньою ієрархічністю;

- непорушність та необмежуваність установлених та гарантованих чинним законодавством прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб, громадських об'єднань, підприємницьких та комерційних організацій;

- використання при виданні акта управління лише тих найменувань, які передбачені чинним законодавством та правовим актом, що видається конкретним органом виконавчої влади;

- суворе дотримання встановленого порядку підготовки, обговорення та ухвалення встановлених актів управління (дотримання принципу колегіальності у передбачених законом випадках; узгодження проєктів актів управління із зацікавленими сторонами; забезпечення відкритості у правотворчому процесі, який полягає у забезпеченні вільного доступу до інформації щодо проєктів нормативно-правових актів, чинних та скасованих нормативно-правових актів);

- видання правового акта управління уповноваженим на це органом (посадовою особою) і в межах його компетенції;

- різні за найменуваннями акти управління видаються різними органами.

Таким чином акти управління – це засновані на законі односторонні юридично владні волевиявлення уповноваженого суб'єкта, які спрямовані на встановлення адміністративно-правових норм або виникнення, зміну і припинення управлінських відносин з метою реалізації завдань і функцій державного управління.

Література:

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко та ін. – К.: Українська енциклопедія, 1998. – Т. 1. – 672 с.: іл.

2. Іванова Л. Ю. Поняття та ознаки адміністративно-юрисдикційних актів органів внутрішніх справ України // Л. Ю. Іванова / Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО». Вип. 19. – 2012. – С. 106–112.

3. Ковальов В. Г. Концептуальні засади дослідження актів державного управління / В. Г. Ковальов // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Державне управління. – 2009. – № 1. – С. 19–24.

4. Адміністративне право : підручник / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богущкий та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. – Х. : Право, 2010. – 624 с

5. Административное право : учебник / Б. В. Россинский, Ю. Н. Стариков. – 4-е изд., пересмотр. и доп. – М. : Норма, 2009. – с.

6. Демократичні засади державного управління та адміністративне право : [монографія] / [Кол. авт.: Шемшученко Ю. С., Авер'янов В. Б., Андрійко О. Ф., Кресіна І. О., Нагребельний В. П. та ін.]; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К. : Видавництво «Юридична думка», 2010. – 496 с.

І. М. Жуков¹

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН З РОЗРОБКИ РОДОВИЩ НАФТИ І ГАЗУ

Розвиток світового співтовариства, на сучасному етапі, характеризується певною ознакою, якою є наявність бурхливого процесу глобалізації. Інтеграційні процеси в праві України відображають процеси глобалізації та регіоналізації, які відбуваються в світі, та процес європеїзації усіх сторін економічного, політичного та соціального життя в Україні. Така потреба в однаковості підходів щодо змісту і форми національних правових систем пов'язана зі спільними економічними завданнями та інтересами між державами світу, зростанням транснаціональних інтересів людства [1. С.17].

Однією з головних умов забезпечення гармонійного розвитку України в умовах зростаючої глобалізації є питання доступу до енергетичних ресурсів і реалізація вираженої стратегії у енергетичній та пов'язаній з нею сферах з метою задоволення потреб національних споживачів енергоресурсів, зменшення енергетичної залежності країни, покращення умов міжнародного співробітництва в енергетичній сфері тощо. Формування ситуації в енергетичній сфері значною мірою пов'язано зі скороченням природних запасів вуглеводнів, погіршенням умов їхнього видо-

¹ Кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого